

jine. Posegal je v Maticin založniški program in nanj tudi vplival, ko je v okviru prevodov iz svetovne književnosti predlagal najprej izdajanje Shakespeara, pozneje Dostojevskega. Sam je izvirnikom enakovredno poslovenil sedem dramskih del, Calderona, Shawa, predvsem pa Shakespeara. Svoje izvirne knjige ni objavil pri Matici nobene.

Glede na Župančičevo sodelovanje pri drugih ustanovah in organizacijah pa moremo reči, da njegov delež pri Matici ni bil vsaj nič manjši kot pri Slovenski akademiji (sodelovanje pri Pravopisu 1950, prevod »nemškega« Prešerna) in da je bil pomembnejši kot pri Društvu književnikov, Penklubu ali Francoskem institutu, dasi je pesnik povsod tu dolga leta zavzemal vodilno mesto. Intenzivnejši je bil njegov prispevek le pri Narodnem gledališču, kjer pa se je poklicno delo spreminjalo v administrativno tlako in ga odvrčalo od življenjskega poslanstva — izvirnega umetniškega ustvarjanja.

Viri: Janko Šlebinger: O. Župančič, kandidat za tajništvo Slovenske matice, SR 1951, 108. — Francè Vodnik: Slovenska matica in naša moderna, Glasnik SM 1954, 121. — Zapisniki sej in občnih zborov in drugi dokumenti v arhivu Slovenske matice v Ljubljani. — Rokopisi in korespondenca v pesnikovi zapuščini.

Jože Šifer

Študijska knjižnica Kranj

OD ŠKOFJE LOKE PROTI KRANJU

Od Škofje Loke lahko pridemo do Kranja po več poteh. Direktno povezavo pomeni široka asfaltirana cesta, ki v vasi Stari dvor zavije na levo in nas preko vasi, ki se raztezajo po južnem robu Sorškega polja, po desetih kilometrih pripelje do gorenjske prestolnice. Naselja se tu vrstijo v neprekinjeni verigi in so danes le še uradno razmejena na posamezne vasi.

Prva večja vas od zavoja v Starem dvoru so Virmaše, kjer sta bila rojena brata France in Stane Mihelič, pomembna slovenska kulturna delavca. *Stane Mihelič* (1906), šolnik in slavist, je napisal mnogo člankov s šolskega področja, sodeloval je pri učbenikih za pouk slovenskega jezika in več let imel na skrbi slovensko šolstvo na tržaškem ozemlju. Le malo naprej je naselje Sv. Duh, kjer še danes stoji dom pesnika, prevajalca, urednika in politika *Franceta Cegnarja* (1826—192). Hiši še vedno pravijo »pri Cegnarju«. Kot poštni uradnik je Cegnar služboval največ v Trstu, kjer je tudi pokopan. Družil se je z mnogimi slovenskimi narodnimi buditelji tistega časa, pisal v Novice in druge liste, bil sourednik Ljubljanskega časnika in urednik Slovenije. Pesnil je pod vplivom Prešerna in Koseskega ter l. 1860 izdal zbirko *Pesmi*, iz njih so nekatere prav do danes ohranile svojo veljavo (npr. *Blagor mu, ki se spočije*). Bil je eden od najboljših prevajalcev svoje dobe; prevajal je slovanske narodne pesmi, nemško dramatiko (Schiller), češko prozo (B. Nemcova) itd. Kot politik se je v Trstu vneto boril za pravice slovenskega jezika.

Od Sv. Duha se odcepi na levo makadamska bližnjica proti Škofji Loki skozi gozd in nenaseljeno zemljišče, imenovano Gorajte. Ime pride iz nemškega Ge-reut (laz, krčevina, posekovej).

Toda glavna cesta nas pelje naprej v vas Dorfarje, od koder je samo četrť ure hoda do znamenitega Crngroba. V Dorfarjih je bil rojen notar in prirodoslovec *Mate Hafner* (1865—1946). Kot notarski kandidat je od 1889 do 1897 služboval pri pisatelju Janku Kersniku na Brdu. V mladosti se je ukvarjal z lepovslovjem; njegovo najboljšje delo je črtica z naslovom Uradni dan pri sodišču na Hribu (Svoboda 1897). Pozneje se je bolj ukvarjal s prirodoslovjem. V tej vasi je bil doma tudi slavni pravnik *Tomaž Dolinar* (1760—1839). Od l. 1805 do 1830 je bil profesor prava na dunajski univerzi in je napisal mnogo strokovnih del. Močno se je zanimal za slovansko zgodovino in sodeloval z Jožefom Dobrovským, z Jakobom Zupanom in z Jernejem Kopitarjem. Na rojstni hiši ob cesti, preden ta zavije na desno proti Žabnici, mu je vzdana spominska plošča.

Žabnica ter Spodnje, Srednje in Zgornje Bitnje so strnjeno obcestno naselje, za katero je značilna svojevrstna razdelitev zemljišč. K vsaki kmetiji spada proga polja od hiše in gospodarskega poslopja proti vzhodu, ob proggi pa pelje kolovozna pot. Takšna zemljiška razdelitev je edinstvena v Sloveniji. Izvira iz časov, ko so brižinski škofje v 12. in 13. stoletju tod naseljevali bavarske koloniste, jim ukazali trebiti gozdove in ta zemljišča urejevati za obdelovanje. V prvih stoletjih po bavarski kolonizaciji je bilo Bitnje središče tako imenovane bavarske urada, ki je zavzemalo široko področje Sorškega polja. Okrog l. 1500 se je bavarski urad preimenoval v bitenjsko župo, a nemški živelj v naseljih od Kranja do Škofje Loke je bil še vedno močan. Zapisano je, da je še ob koncu 16. stoletja duhovnik v Stari Loki pridigal tudi v nemškem jeziku, da bi ga vsi prebivalci razumeli. Tudi Valvazor v svoji »Slavi« piše, kako prebivalci Bitnja govorijo čudno mešanico slovenskega in nemškega jezika, in navaja primer: Nim du mreža, ich die puša, wermer tiča fangen (vzemi mrežo, jaz puško, bova tiča ujela). Toda v naslednjih stoletjih je slovenski živelj tod popolnoma prevladal, na nemške koloniste pa spominjajo še nekatera zemljiščna imena in pogostni priimki: Cegnar, Cof, Hafner, Hartman, Homan ali Oman, Hajnrihar, Kajzer, Kuralt, Langerholc, Logonder, Šifrer, Triler, Vilfan, Bajželj, Volgemut, Ziherl itd.

Tudi v Žabnici je bilo doma več znamenitih mož. *Martin Kuralt* (1757—1845) je bil pesnik, preroditelj in Linhartov prijatelj. Bil je nemiren duh, Napoleonov pristaš in kritik tedanje cerkvene institucije. Dalj časa je delal v Lvovu na Poljskem kot knjižničar, po Napoleonovem padcu pa je bil zaradi svojih revolucionarnih idej interniran v Škofji Loki, v Novem mestu in v Mirovem na Moravskem. Tam je tudi umrl. Kuralt je kazal velike znanstvene in ustvarjalne sposobnosti, pisal je latinske in nemške pesmi ter razprave, v listu Illyrisches Blatt pa je objavil tudi nekaj slovenskih pesmi. *Kristina Hafner* (1893—1969) je bila učiteljica in več let ravnateljica osnovne šole v Ljubljani. Sodelovala je pri sestavljanju šolskih učbenikov, prevajala leposlovje iz tujih jezikov, največ iz francoščine, sama pa napisala nekaj uspešnih mladinskih povesti (Botra z griča, Šimnov Lipe), v katerih je prepričljivo prikazovala usode mladih ljudi. *Tone Šifrer* (1911—1942) je bil že l. 1941 eden od organizatorjev OF v doma-

čem kraju. Organizacija je bila izdana in Šifrer je bil v taborišču Mauthausen ustreljen kot talec. Pred vojno je bil profesor v Ptujju in Murski Soboti. Pisal je kritike, eseje, pesmi, dramo in roman. V pesmih je izražal osebne stiske občutljivega intelektualca v morečem vzdušju pred drugo svetovno vojno. Njegove novele so večinoma postavljene v domače okolje, prav tako tudi avtobiografska posvet Mladost na vasi. Najboljše njegovo delo pa je Kmet in stvar, v katerem je z visoko umetniško besedo prikazal kmeta, njegovo delo in čudovito rast Sorškega polja. V Žabnici je doma tudi pisec tega prispevka.

Iz Žabnice so le še štirje kilometri do Stražišča, ki je danes že del mesta Kranja.

Do gorenjske prestolnice pa lahko pridemo še po drugi, sicer nekoliko daljši cesti. Pri znani gostilni Plevna že izven Škofje Loke se usmerimo na desno in se najprej peljemo skozi starodavno vas Suho. Tu je bil rojen znani pesnik naše predprerodne dobe *Ahac Steržiner* (1676—1741). Kot duhovnik je objavljaval teološke spise v latinščini in nemščini. L. 1729 je izdal pesmarico Katoliškršanskiga vuka pejsme, opremljeno z notami. Pesmi je izdal z namenom, da bi z njih nabožno vsebino pregnal »ta hude, navarne, nasramne pejsme, katere so grešne inu vse ljudi pohujšajo«, kakor sam pravi v uvodu k zbirki. Sicer pa so pesmi vsebinsko in jezikovno nedognane in Steržiner z njimi glede na narodne pesmi pač ni dosegel svojega namena. Na Suhi je bil doma *Elizej Sargar*, ali *Žargar* (1625—1703). Pri hiši se še danes pravi »pri Žargarju«. Pisal je moralno-teološke spise v latinščini. Nadalje sta bila tu rojena *Franc Stanovnik* (1841—1918), nemški teološki pisatelj, ter *Janez Kalan* (1868—1945), misionar med slovenskimi izseljenci, ustanovitelj nekaterih listov (*Bogoljub*) in vnet pisec protialkoholnih člankov.

Naslednja vas je Godešič, kjer je bil doma *Anton Hafner* (1887—1918), eden od voditeljev judenburškega upora leta 1918. Njegove ostanke so l. 1923 prepekljali v Ljubljano. Prežihov Voranc mu je v svojem Doberdobu postavil trajen literarni spomenik. Odtod dalje pridemo preko Reteč do Jeprce, mimo katere teče magistralna cesta od Ljubljane proti Kranju in kjer se že začenja pokrajina Simona Jenka. Od Škofje Loke do Jeprce je 8 kilometrov, od Jeprce do Kranja proti severu še nadaljnjih 12 kilometrov.

Od Škofje Loke do ceste Ljubljana—Kranj pa vodi tudi cesta, ki nas izpod loškega grabna najprej pripelje v predmestje Puštal, nato pa teče dalje ob vznožju Osolnika in mimo prijaznih vasi na desnem bregu Sore. Na desni strani ceste so ob obronek Osolnika pritisnjene Gosteče, rojstna vas pesnika *Cvetka Golarja* (1879—1965). Spočetka se je vzoroval pri Aškercu in pri pesnikih moderne, pozneje pa je postal pesniški glasnik našega kmeta, žitnih polj in sončne luči, cvetočih travnikov in temnih gozdov, jutranje zarje in divjajočih neviht, kmetovega dela in skrivnostnih pojavov iz njegovega pariarhalnega sveta. Za osemdesetletnico mu je Slovenska matica izdala širši izbor z naslovom *Jasne livade*, v katerem najdemo tudi tele značilne verze:

*In razgrne se, zapoje
zemlja in nebeška stran,
in odmeva v srcu mojem
pesem žita in poljan.*

Golar je pisal tudi prozo, vendar je vsekakor bolj pomembna njegova poezija. Umrl je v Ljutomeru.

Od Gosteč kmalu pridemo do Sore, ki ima za slovensko književnost kar velik pomen. Tu je bil rojen publicist *Jože Bevk* (1811—1860), ki je sodeloval tudi v Bleiweisovih Novicah. V Sori je v letih 1774—1775 služboval *Valentin Vodnik*, v letih 1907—1918 pa *Fran S. Finžgar*, eden naših najboljših pisateljev. Tu je živahno pisal in, kot sam izjavlja v avtobiografskem delu *Leta mojega popotovanja*, se mnoga njegova dela dogajajo prav v Sori in bližnji okolici. Iz tega okolja sta zrasli igra *Veriga* in novela s podobno tematiko *Za prazen nič*. Iz lastnih izkušenj s konjem je napisal humoresko *Konjička bom kupil*, doživetja v sorških hribih so mu dala snov za čudovito črtico *Na petelina*, vojni dogodki, kot jih je prizadeto spremljal v Sori, so dobili literarno upodobitev v zgodbah iz *Prerokovane*, tu je nastala intimna črtica *Ecce homo*. Vsaj spodbudo pa je v Sori dobil za novelo *Naš vsakdanji kruh* in za *Deklo Ančko*; tudi nekatere modele za najboljšo dramo *Razvalina življenja* je našel v tem kraju svojega službovanja. Spomin na dogodke iz *Verige* še danes živi v Sori in okolici; pri kmetu Čarmanu še hranijo verigo, ki je pred več kot pol stoletja sprožila tiste usodne dogodke.

Toda Sora že spada v medvoško območje in tu se pravzaprav končuje širše področje Škofje Loke. Od tod ni več daleč do Medvod, kjer se dober kilometer pred Jeprco spet priključimo magistralni cesti Ljubljana—Kranj.

Zapiski, ocene in poročila

SPREGLEDANO ALI ZAMOLČANO SLOVENSKO PARTIZANSKO PESNIŠTVO?

I. V. Šablovskaja je v znanstvenem glasilu *Instituta slavjanovedenija i balkanistiki* sovjetske akademije znanosti (Sovetskoje slavjanovedenije, 1975, 3, str. 59-65) objavila nekoliko slovesno uglašen sestavek z naslovom *Koncepcija človeka v slavjanskoj poezii Soprotivlenija*; avtorica poskuša s primerjanjem kratkih udarnih odlomkov iz beloruske, poljske, češke, slovaške, bolgarske in srbske partizanske in odporiške poezije najti skupne poteze humanistične koncepcije človeka, ki prevladujejo v izrazito »realističnem« *pesniškem* ustvarjanju pri slovanskih narodih, ki so jih med drugo svetovno vojno okupirale fašistične vojske.

Jugoslovanskega (in posebno še slovenskega) bralca v članku, ki naj bi ugotavljal zgodovinsko resnico, marsikaj moti in

prizadene. Če si pogledamo pesniška imena, ki jih Šablovskaja navaja, nas preseñeti dejstvo, da sta od Jugoslovanov omenjena samo Zogović in Čopić, izpušeni pa so slovenski, hrvaški in makedonski partizanski pesniki, čeprav sicer loči po narodnosti češke in slovaške pesnike odpora. Ni razumljiva tudi logika vrstnega reda držav, kjer je takšna poezija nastajala: Češkoslovaška, Bolgarija, Poljska, Jugoslavija; razvrstitev ne ustreza niti abecednemu niti kakršnemukoli drugačnemu merilu, še najmanj pa intenzivnosti pesniškega ustvarjanja v partizanskih enotah.

Zgodovina novejšega slovenskega slovstva ni zaman ponosna na svoj partizanski in odporniški pesniški opus, saj je to eno najbogatějšíh in najzanimivejših kulturnih dejanj sredi okupirane Evrope. Ali lahko